

תאכל, אבל לא צריך להגזים?

התורה יודעת להגביל את ההטבות של הפועל בכרם, ולדאוג בעקיפין למניעת פיטוריו, שכן הגזמה עלולה להזיק. העיקרון הזה נכון לעוד מספר תחומים.

להעלות או להוריד

ישנו ויכוח ידוע ומתמשך בקשר להעלאת שכר המינימום; ישנם שטוענים שיש להעלות את השכר, הם לכאורה מגינים על הפועל המסכן שיוכל לפרנס את עצמו ואת בני משפחתו. לעומתם יש הטוענים שאין להעלות את שכר המינימום, והם לכאורה מגינים על המעבידים העשירים שחלילה לא יתנו עוד דולר אחד מיותר לעובד.

בואו ונראה מה אומרת על כך תורתנו הקדושה.

בפרשתנו ישנם כמה מצוות בקשר לפועל. התורה אומרת "כי תבא בכרם רעך ואכלת ענבים כנפשך שבעך ואל כליך לא תתן". זהו לכאורה דבר מוזר: אדם יכול להיכנס לכרם של חברו ולאכול כמה שהוא רוצה! והלא לאדם אסור להיכנס אפילו לחצר חברו ללא רשותו! בא רש"י ואומר "בפועל הכתוב מדבר", אין הכתוב מדבר באדם זר שנכנס ואוכל בכרם שבבעלותו של מישהו אחר, אלא מדובר בפועל שעובד בכרם של מעבידו בזמן הבציר, שמותר לו לאכול בזמן העבודה, כדי שלא יהא סובל את העינוי של מי שעובד בדבר שבעוד שנפשו משתוקקת אליו ועיניו רואות וכלות ואסור לו לטעום, שכן זה צער כפשוטו ועוגמת נפש. נניח שאדם עובד בחברה ליצור שוקולד ורואה כל היום לנגד עיניו את השוקולד הטעים, אי אפשר לא להרשות לו לטעום?

אבל כאן מוסיפה התורה ואומרת, אמנם מותר לך לאכול אבל "אל כליך לא תתן", אסור לו להכניס לתוך התיק ולקחת הביתה, ובני משפחתו לא יכולים להנות מה'חגיגה' הזאת? כמו שאומרת הגמרא (ב"מ צ"ב ע"א)

"תניא מנין לפועל שאמר תנו לאשתי ולבני שאין שומעין לו תלמוד לומר ואל כליך לא תתן". רק לפועל עצמו מותר לאכול וגם כאן ישנה הסתייגות מסוימת המבוארת במשנה (ב"מ פרק ז משנה ה) "אבל מלמדין את האדם שלא יהיה רעבתן", שלמרות שהתורה נותנת לפועל את הזכות והרשות לאכול בכרם של המעביד, אעפ"כ אומרים לו שלא יאכל "אכילה גסה", במילים פשוטות אומרים לו "אל תהיה חזיר" [?] נכון שמותר לך אבל אל לך להגזים.

וזאת לא מפני שהתורה דואגת למעביד הבעה"ב שהוא יפסיד כסף, אלא להיפך, המשנה מסבירה מדוע אל לו להיות רעבתן כי על ידי זה "יהא סותם את הפתח בפניו" [?] התורה דואגת אפוא לפועל שאם הוא יתנהג בצורה גסה כזאת אנשים לא יחפצו להעסיק אותו ולתת לו עבודה. הפועל יבוא על סיפוקו ויאכל כעת בלי סוף, אבל בכך הוא יגרום לעצמו להפסד מקום עבודה בעתיד, שכן מי ירצה להעסיק אותו כי יצא עליו קול שהוא עסוק בלאכול במקום לעבוד. א"כ כאשר ממליצים לו לאכול קצת פחות בעצם מגינים על זכויות הפועל [?]

כך גם לגבי הדיון בשכר המינימום; אלה שטוענים לא להעלות את השכר עושים זאת גם מתוך דאגה לפועל, שכן ככל שמעלים את השכר המעבידים ינסו לצמצם בכמות העובדים, או שיחפשו לחילופין עובדים לא חוקיים שיעבדו בחצי מחיר, ומי שיפסיד יהיה א"כ הפועל הפשוט שיוותר מחוסר עבודה [?]

לא לחטוף!

את הרעיון הזה ש"לא צריך להגזים" אנו מוצאים אפילו בדבר מצווה. הגמרא אומרת (קידושין נג, א) בקשר ללחם הפנים שאנו יודעים שהיה נעשה בו נס, שאפילו אחרי שבוע שהוא היה מונח על השלחן בבית המקדש, כשהיו מחליפים אותו עם הלחם הטרי הרי שהלחם מהשבוע שעבר היה נותר טרי כאילו יצא זה עתה מהתנור.

מה היו עושים עם הלחם הזה? היו מחלקים אותו לכוהנים שהיו באותו

משמר, ועל כך אומרת הגמרא "והתניא הצנועים מושכים את ידיהם והגרגרנים חוטפים", שאע"פ שמדובר בלחם הפנים שזוהי זכות גדולה לאכול את הלחם ששייך לה' וזה נדיר שלכהן תהיה את ההזדמנות הזאת (כאשר הוא שימש במשמרת שלו בבית המקדש), בכל זאת רק הגרגרנים היו חוטפים, והצנועים לעומתם היו מושכים את ידיהם ממנו, ללמדך שאפילו במצוות וזכויות לא צריך להיות "חזיר"²

מסופר על אדמו"ר חסידי מארצות הברית שבא לבקר בארץ הקודש ובקשו ממנו שיספר להם איזה סוג חסידים יש לו. אז הוא סיפר לשומעי ליקחו על יהודי שבא אליו לבקש ברכה לילדים. אמר לו האדמו"ר אתן לך את ברכתי בתנאי שתסכים לקבל על עצמך הנחת תפילין בכל יום. היהודי ניאות והביע את הסכמתו לכך. השיחה התארכה ולקראת סיומה פונה אליו האדמו"ר ואומר לו: אני רוצה שתקבל על עצמך גם לשמור שבת! השיב לו היהודי: "רבי, זייט ניט קיין חאזער"³.

[הגמרא במסכת חולין (קלג, א) אומרת "אמר רבא בדק לן רב יוסף האי כהנא דחטיף מתנתא חבובי קא מחבב מצוה או זלזולי קא מזלזל במצוה"⁴ ישנם כהנים שחוטפים את מתנות הכהונה מהילדים שנושאים אותם אל הכהנים, האם הכהנים עושים זאת מתוך חיבוב המצוה או מתוך גסות והם מזלזלים במצוה, ממשיכה הגמרא ואומרת "ופשטנא לי ונתן ולא שיטול מעצמו", כלומר, לא לוקחים לבד, אלא אם נותנים לך⁵ תיקח, אבל אל תסחוב מהצלחת⁶]

מספרת הגמרא על אביי (שחי אחרי החורבן) שהיה כהן, שבתחילה הוא היה חוטף ממתנות הכהונה כי הוא סבר שיש בזה חיבוב המצווה, אבל לאחר ששמע שאין זו הכוונה, חדל לחטוף. אבל עדיין היה מבקש בפה, ולאחר זמן חדל גם מנוהג זה, אלא אם נתנו לו מתנה הוא לקח. לאחר זמן הוא הלך יותר רחוק, שאעפ"י שרצו לתת לו מתנות הוא נמנע מלקחת, כי הוא שמע שאפילו בבית המקדש הכהנים הצנועים לא נטלו את חלקם בלחם הפנים והשאירו זאת לגרגרנים. רק בערב יום הכיפורים היה אביי נוטל את המתנות כדי שלא ישתכח הדבר שהוא כהן. רואים מכך א"כ

שאפילו שהיה מדובר במתנות כהונה בכל זאת הוא משך את ידו מהן].

במידה הנכונה

ישנה אמרה שאדמו"ר הריי"צ מביא (באג"ק ח"ז עמ' יח) בשם ר' משה בן אדמו"ר הזקן שמצוות שהגוף נהנה מהם אין צורך להדר בהם. הן אמת נכון הדבר שיש מצוה לאכול בשבת מאכלים מענגים כפי שמובא בשו"ע"ר (רמב, ב) "לכך יש להרבות בבשר ויין" ובסימן רנז, יג מוסיף ש"מצוה להטמין לשבת כדי שיאכל חמין בשבת כי זהו מכבוד ועונג שבת", אבל זה עדיין לא אומר שצריך לאכול את כל הצ'ולנט²

כך גם לגבי שינה³ שינה בשבת תענוג, וכמו שמביא בשו"ע"ר (רפא, א) "נוהגים לאחר (לביהכ"ס) יותר מבחול משום שהשינה היא עונג שבת", ולכן ישנים קצת יותר מאוחר בשבת בבוקר אבל לא צריכים להדר בזה, וכמו שהרבי אומר (בשיחת כ' אב תשט"ו, 'תורת מנחם' י"ד עמ' 252): "מצוות שהגוף נהנה מהם כמו מצוות שבאכילה ושתיה בהם לא צריכים להיות מונח בכל מהותו, שכן צריכים לידע שבמקום שבו מסתיימת המצוה מתחיל ענין הרשות ולאח"כ בא גם ענין האיסור".

אבל כאן ישנה הוראה נפלאה: כל יהודי הוא פועל בעולמו של הקב"ה⁴ כי תבוא בכרם רעך "רעך זה הקב"ה", ולכן כשאדם עושה את עבודתו הקב"ה מתיר לו לאכול תוך כדי עבודה, הוא יכול להנות מעולמו של הקב"ה "כרמי שלי" אבל יש להיזהר "לא להגזים", לאכול⁵ כן, אבל לא לעבור את הגבול (ראה גם בשיחת תצא תשמ"ה עמ' 2894) כי אז לא בטוח שהמעביד שלו ירצה להמשיך להעסיק אותו⁶ ואדרבה, אם הוא יהיה עובד הגון וטוב ויוכיח את עצמו כמי שטובת העסק עומדת לנגד עיניו הוא עשוי להתקדם בעסק ולהפוך ביום מן הימים לעובד בכיר עד לשותף בעסק⁷

וזהו באמת התכלית של יהודי להפוך שותף להקב"ה במעשה בראשית.